

12 – 13 KASIM 2020

İZMİR DEPREMİ ORTAK AKIL BULUŞMASI

SONUÇ RAPOR ÖZETİ

30 Ekim Depreminde hayatını kaybeden yurttaşlarımızın yakınlarına başsağlığı, yaralılarımıza acil şifalar diliyoruz. Depremde mağdur olan, evini kaybeden, evi ve işyeri hasar gören tüm İzmirliyle dayanışma ve yaralarını sarma seferberliğimiz hız kesmeden devam edecektir.

DEPREM TEHLİKESİ VE YERBİLİMSSEL ÇALIŞMALAR

Yaşadığımız coğrafyada İzmir deprem riski en yüksek kentler arasındadır. Yaşadığımız deprem de bu riski ortaya koymuştur.

İzmir'in depremselliğine ilişkin bugüne kadar çok sayıda bilimsel çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmalar sonucunda deprem üretme potansiyeline sahip birçok fay tanımlanmıştır. Ancak bu fayların tümüne dair detaylı jeolojik bilgilere sahip değiliz. Deprem üretme potansiyeli olan ve kentimizde yıkıcı etkisi olabilecek tüm bu fayları daha detaylı tanımlanması; deprem tehlikelerinin belirlenmesi, risk ve etkilerinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Deprem üretme potansiyeli olan her bir fayın detaylı tanımlanmasının yapılması ve deprem üretme periyodlarının belirlenmesi deprem odaklı afet riskinin tanımlanmasını sağlayacaktır. Bu nedenle kentimizde ve yakın çevresinde deprem üreten fayların tarihsel olarak neden oldukları depremlerle ilgili verilerin elde edilmesini sağlayan hendek tabanlı paleosismoloji çalışmalarının en kısa süre içerisinde tamamlanması gerekmektedir. Aynı zamanda bu faylar, jeolojik ve jeofizik çalışmalarla yerleşim alanlarından geçtiği düzlemler tespit edilerek 1/5000 ve 1/1000 ölçekli haritalara işlenmelidir. Buna göre yerleşim yerlerinde risk azaltıcı koruma amaçlı fay sakınım bantları oluşturulmalıdır. Tüm bu çalışmalar, coğrafi bilgi sistemi tabanlı programlara aktarılarak imar planlarıyla entegre edilebilir şekilde hazırlanmalıdır. Deprem üreten fayların sürekli izlenebilmesi ve kırılma zamanı yaklaşan fay zonlarının belirlenebilmesi için ileri izleme teknolojileri kullanılarak jeolojik, sismolojik, paleosismolojik çalışmalarla desteklenmeli, deprem ön kestirim konusundaki çalışmalara hız verilmelidir. Ayrıca bu kapsamda İzmir ve çevresindeki karadaki fayların denizdeki devamlılıklarının incelenmesi, tsunami risklerinin belirlenmesi, modellemelerinin hazırlanması ve buna göre baskın-

tahliye haritalarının oluşturulması, tsunami erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır

Ayrıca deprem üreten faylarla ilgili gerekli yasa ve yönetmelikler (Fay Yasası vb.) ile düzenlenerek kalıcı, daimî ve ulusal düzeyde uygulanabilir hale getirilmesi önem taşımaktadır.

GÜVENLİ YAPILAR

Ülkemizde yapıların önemli bir kısmı kaçak yapılaşmalar, imar afları, yapı denetim sisteminin ticari olması ve yetersizliği, etkin bir kamu denetim sisteminin olmaması vb. nedenlerle depremlere dayanıklı değildir. Ülkemizdeki yapı stokunun deprem güvenlik düzeyi oldukça düşük ve yetersizdir.30 Ekim depremi bize bunu bir kez daha göstermiştir. Kentimizde bina stokunun depremlere dayanıklılık seviyelerini içerecek şekilde envanterinin bulunmaması önemli bir eksikliklerdir.

Güvenli ve Dayanaklı yapılar için kentimizde İlçe bazlı riskli yapı, yapı güvenliği sınıflandırılmasına yönelik yapı envanterinin oluşturulması, İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliğinde güvenli yapı ve zemin koşullarını dikkate alan esas düzenlemelerin yapılması, Yapı güvenliğini esas alan akıllı güvenli yapı sertifikalandırma sisteminin oluşturulması, kent yapı güvenliğine yönelik Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde etkin bir denetim sisteminin kurulması, İzmir Büyükşehir Belediyesi altyapı sistemlerinin (yollar, viyadükler, raylı sistem, su/kanalizasyon ve trafik) deprem güvenli hale getirilmesi, iyileştirilmesi ,yeni yapılacak binalarda yapı sağlığı izleme sistemlerinin kurulması önemli ve ivedi olarak alınması gereken tedbirler olarak belirlenmiştir.

Diğer yandan bir deprem coğrafyasında yaşadığımız gerçekliğinden hareketle ülkemizde depremlere dayanıklı ve güvenli yapılar için yapı üretim ve denetim süreçleri kalıcı, önleyici ve zarar azaltıcı tüm tedbirleri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Yapıların denetimine yönelik ulusa mevzuatta önemli değişikliklerin yapılması kaçınılmazdır. Mevcut yapı denetim sistemi ticari bir sistemden kamu denetimini esas alan bir sisteme kavuşmalı sorumluluklar ve yetkilendirmeler, mesleki ihtisas alanları ve uzmanlık -yetkinlik esas alınarak düzenlenmelidir. Yapı denetim sistemi sadece yapının sağlamlığını değil yapının oturduğu zeminden başlayarak tüm yapı kalitesini denetleyen bir anlayışla yeniden düzenlenmelidir. Gerek yapılar için gerekse yapı üretim sürecinde bulunan ve sorumluluk üstlenenler için, “Mali Sorumluluk Sigortası” ve “Mesleki Sorumluluk Sigortası” şartının getirilmesi de büyük bir önem taşımaktadır.

AFET ODAKLI KENTSEL PLANLAMA

Afet risklerini azaltmaya yönelik kentin geleceğini şekillendirecek planlama çalışmaları önem taşımakta, kentin gelişiminde afet risklerini azaltmaya yönelik tedbirleri içeren yaklaşımlar mekânsal planlara entegre edilerek uygulanmalıdır. Planlama ilkelerinin afet yönetiminin tüm evrelerinde atılacak adımlarla entegre olmasını sağlamak, afetlere karşı daha dirençli kentler oluşturmada anahtar bir rol oynayacaktır. Afet risklerini esas alan planlama süreçlerinde statik yaklaşımdan çıkılıp, dinamik ve eylem odaklı bir süreç

yürütülmeli, deprem ve afetleri esas alan mekânsal planlamalar İzmir kentinin tüm afet ve risk tehlikelerini içerecek “ İzmir kenti bütünlük afet master planları ” ile entegre olacak şekilde hazırlanmalıdır. Büyükşehir sınırları içerisinde afetlere karşı duyarlı arazi kullanım ve imar planlama süreçlerine altlık oluşturacak jeolojik tüm yer bilimsel verilerden oluşturulacak İzmir Kenti Yer Bilgi Sistemi kurulmalıdır. Afet barınma alanları, acil toplanma alanları, atık yönetim alanları, ulaşım tahliye yol alanları vb. mekânsal planlamada açık olarak ifade edilmelidir. Afet toplanma ve barınma alanlarını sadece afet sonrasında kullanılacak alanlar olarak değil, kent yaşantısında çok fonksiyonlu işlevler üstlenen alanlar olarak planlanmalı, gerek duyulduğunda afet yönetim sürecinde ihtiyaç duyulan afet toplanma ve barınma alanlarına dönüşebilmelidir. Kentin dönemsel nüfus yoğunluğu ve kullanım biçimlerinin değiştiği merkezlerde dönemsel afet planları hazırlanmalıdır. Özellikle kentsel planlarda tüm dünyaca kabul edilen %25 yapı, %25 altyapı ve %50 açık yeşil alan standardı sağlanmalı, kentsel açık yeşil sistemleri, sosyal, ekolojik yaşam koridorları oluşturulmalıdır. Afet odaklı mekânsal planlamalar katılımcılığı esas alan, denetlenmesi ve izlenmesini sağlayacak şekilde meslek örgütleri, sanayi ve ticaret odaları, sivil toplum örgütleri gibi paydaşlarla birlikte planlanmalı ve yapılmalıdır.

SOSYAL BİR KENTSEL DÖNÜŞÜM

Deprem odaklı afet risklerini azaltmanın ve neden olduğu zararlarla mücadelenin ve önemli araçlarından biri de kentsel dönüşümdür. Bugün ülkemizde 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun ve bu kanuna dayalı çıkartılan yönetmeliklerle yönetilen kentsel dönüşüm uygulamaları geldiğimiz noktada ne yazık ki hala toplumsal bir proje niteliğini kazanamamıştır. Ülkemizde kentsel dönüşüm 6306 sayılı yasa ile 5393 sayılı yasanın 73’üncü maddesine göre gerçekleştirilen “kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı” ve 5366 sayılı yasanın 1’inci maddesine göre gerçekleştirilen “yenileme alanı” uygulamalarını kapsamaktadır. Mevcut uygulamalarda kentsel dönüşüm ağırlıklı “kentsel imar rantlarını” dönüştürmenin bir aracı olmanın ötesine geçememiştir. Sosyal boyutu güçlendirilmiş ve buna uyumlu sosyal finansman modelleri ile desteklenen yeni bir kentsel dönüşüm mevzuatına ihtiyaç bulunmaktadır. Ülkemizdeki mevcut riskli yapı stoğu ve yerleşimlerimizin son derece güvensiz olduğu düşünüldüğünde kentsel dönüşüm kentlerin geleceğinin yönetilmesi olarak görülmelidir. Bu nedenle dönüşüm uygulamalarında sosyal, ekonomik, çevresel ve mekânsal gelişmenin bir bütün olarak ele alınması esasına dayandırılmalı ve bu temelde uygulanmalıdır.

Diğer yandan deprem odaklı kentsel dönüşüm ve iyileştirme strateji ve planlamaları ihtiyacımız bulunmaktadır. Bu planlamalar sadece bölgesel değil, ada-parcel düzeyinde de dönüşümleri esas almalıdır. İzmir Kenti Deprem Odaklı kentsel dönüşüm stratejisi ilgili tüm tarafları ve kent sakinlerini dâhil eden ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel dönüşümü bütünlük ve katılımcı bir yaklaşımı içermelidir. Dönüşüm, kültürel ve sosyolojik değil, yerleşim-yapı bazlı olmalıdır. Büyükşehir Belediyesince 30 Ekim depremi sonrasında oluşan ağır ve orta hasarlı binalar ile yapılacak yapı stoku envanter çalışması ile belirlenecek riskli yapıların dönüşümü için mali/hukuki/teknik çerçeveyi içeren Kentsel Yenileme Strateji Belgesi hazırlanarak kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

AFET ve İMAR YASALARI YENİDEN DÜZENLENMELİ

Ülkemizde başta deprem olmak üzere doğa ve insan kaynaklı afetlere karşı risk azaltmaya odaklanan, bu çerçevede görev, yetki ve sorumluluklar ile yaptırımları düzenleyen yeni bir afet ve imar hukukuna ihtiyaç bulunmaktadır. Afet risk yönetiminde çok başlılık yetki karmaşasına neden olmakta ve müdahale uygulamaların verimliliğini önemli oranda azaltmaktadır. Ülkemizde halen afet yönetimi, 1959 Yılında yayımlanan Afet Yasası; imar hukuku ise 1985 yılında yayınlanan İmar Yasası ile çerçevesinde yürütülüyor. Türkiye'nin bir deprem ülkesi ve afet risk durumu dikkate alınarak afetlerle ilgili mevzuat düzenlemeleri bütüncül yaklaşımla bir reform niteliğinde ele alınmalıdır. Başta 7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun" olmak üzere, 3194 sayılı "İmar Kanunu", 4708 sayılı "Yapı Denetimi Kanunu", 5543 sayılı "İskân Kanunu", 5902 sayılı "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun", 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu, 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Kanunu", Belediye Kanunu, BŞB Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu gibi afetle ilgili bütün kanunlar bir bütünlük içinde ele alınmalı ve etkin bir afet yönetim sisteminin oluşturulmasına yönelik gereken tüm değişiklikler yapılmalıdır. Bu çerçevede Türkiye Ulusal Deprem Strateji Belgesi ve Türkiye Afet Müdahale Planları güncellenmeli ve 5216 ve 5393 sayılı Büyükşehir ve Belediye yasalarında da gerekli düzenlemeler yapılarak yerel yönetimler afet yönetim ve risk azaltma süreçlerinin ana aktörü haline getirilmesi sağlanmalıdır. 30 Ekim depreminde İzmir'de yerel yönetimlerin afet sürecinde üstlendikleri rolle mevcut yasal düzenlemelerdeki afet müdahale hizmet gruplarına destek görevlerini ötesinde afet yönetiminde temel bir aktör olduğu görülmüştür. Bu deneyimler dikkate alınarak Türkiye Ulusal Deprem Strateji Belgesi ve Türkiye Afet Müdahale Planları güncellenmelidir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi imar yönetmeliklerinde de İzmir kentinin afet riskini ve güvenliğini esas alarak uygun güvenli yapı ve yapılaşma ile projelendirme ve denetime ilişkin usul ve esasları 30 Ekim Depremi deneyimleri esas alınarak yeniden düzenlenmelidir.

TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

İzmir'de gerçekleştirilecek afet risk azaltma ve kriz yönetim kararlarında sosyal boyutun güçlendirilmesi; karar süreçlerinde ve uygulamalarda toplumsal katılımın sağlanması esas olmalıdır. Büyükşehir Belediyesi bünyesinde başta deprem olmak üzere afetlere karşı eğitim ve toplantılar, yazılı ve görsel materyallerin hazırlanması vb. toplumsal farkındalığı artırıcı etkinlikleri planlayacak ve hayata geçirecek bir birim oluşturulmalıdır.

30 Ekim Depremi yarattığı toplumsal ve psikolojik boyutları dikkate alınarak kentimizde afetlerle kolektif başa çıkma ve toplumsal dayanıklılık için yeni bir kent örgütlenmesi modeli hayata geçirilmelidir. Bu modelin kentin bütün sivil ve kamu güçlerinin bir arada çalışmasını ve güçlerini birleştirmesini sağlayacak, deprem-afet öncesinde, esnasında ve sonrasında proaktif görev alabilecek bir anlayışla biçimlendirilmesi gerektiği düşünülmüş ve bu örgütlenme modelinin hayata geçirilmesini önümüzdeki en acil görevlerden biri olarak görülmüştür. Söz konusu örgütlenme modeli İzmir'de gerçekleştirilecek afet risk

azaltma ve kriz yönetim kararlarında sosyal boyutun güçlendirilmesi; karar süreçlerinde ve uygulamalarda toplumsal katılımın sağlanmasını esas almalıdır. Bu model; afet odaklı kent ve mahalle envanteri oluşturmak, özel ihtiyaç sahibi ve riskli grupların belirlenmesi, mahalle görev gruplarının oluşturulması ve STK ve kamu yönetimi ve tarafında eğitimlerinin sağlanması (psikolojik ilkyardım, saha deneyimi, sahada çatışma yaratacak durumların yönetilmesi -ötekileştirmeye karşı uyanık olmak gibi-), bilginin koruyuculuğu açısından farklı yaş, meslek gruplarına depremle ilgili bilgilendirme çalışmalarının sağlanması (deprem sırasında yaşanabilecekler, kişinin psikolojik ve fiziksel olarak karşılaşabileceği durumlar, deprem sırasında ve sonrasında baş etme ile ilgili bilgiler (örneğin; toplanma noktaları), her alandaki bilgilendirme kaynaklarının artırılması, eğitici, yanılmayan, şiddet içermeyen, ötekileştirmeyen, travmatize etmeyen, doğru ve uygun şekilde bilgi aktararak kişileri güçlendiren, kurtarma haberlerini verirken şiddet pornografisini kullanmayan medyanın doğru kullanımı gibi uygulama örneklerini içermelidir.

ACİL DURUM YÖNETİMİ

30 Ekim Depremi sürecinde afet koordinasyon ve yönetiminde sorumluluk üstelenen tüm kurumlar depremin afet riskini azaltmak, etkilerini ve yaralarını sarmak için büyük bir çaba sarf etmişlerdir. Ancak bu süreçte afet öncesi, süreci, sonrasında önemli eksiklikler ve sorunlar görülmüştür. Genel olarak eksiklikler afet öncesi tatbikatların yetersizliği, afet bilincinin eksikliği, kurumlar arası afet koordinasyonun yetersizliği, ulaşım, altyapı, lojistik, iletişim konularında ve acil durum yönetimi konusunda kurumlar arası ortak bir dil ve bakış açısı olmaması vb konusunda yaşanmıştır. Diğer yandan gerek sivil toplum örgütleri gerekse gönüllü yurttaşların afet müdahale süreçlerine daha etkin katılımını sağlayacak mekanizmaların olmaması, basın ve medya kuruluşlarının zaman zaman halkı aşırı endişelendiren sorunlu yayınları da temel sorunlar arasında belirtilmiştir.

30 Ekim deneyiminden çıkan derslerle İzmir İl Afet Yönetim planlarının başta koordinasyon ve risk yönetimi olmak üzere ulaşım, iletişim alt yapı, arama kurtarma, afet müdahale planlarının yeniden gözden geçirilmesi, sivil yurttaşlar ve örgütlenmelerinin gönüllülük esasında müdahale planlarında daha etkin roller üstlenilmesinin sağlanması, afet ve acil durum yönetimine toplumun sosyolojik ve psikolojik boyutlarının dikkate alınması ve afetlerin yerellerde olduğundan hareketle yerel yönetimlerin afet öncesi ve sonraki süreçlerde daha etkin düzeyde sorumluluk verilmesi çok önemli gereklilikler olarak görülmüştür.

İZMİR DEPREMİ ORTAK AKIL BULUŞMASI

DÜZENLEME KURULU